

Hallandskartans historia

Pablo Wiking-Faria har skrivit boken Kartor över Halland 1482-1718.

– Det är överraskande att inse hur förhållandevis otidlig bilden över landet var för de första kartkonstruktörerna. Och intressant att se hur man gradvis blev allt bättre på att fånga en mer rättvisande bild, säger Pablo Wiking-Faria som i dagarna presenterat sin nya bok *Kartor över Halland 1482-1718*.

Pablo är historiker och första antikvarie på Varbergs museum. Sedan hans doktorsavhandling förra året blev klar kunde han sätta tänderna i sitt nya projekt, en översikt över tidiga Hallandskartor.

– Jag har haft ett stort intresse för kartor sedan jag var liten så ämnet låg mig nära. När jag insåg att det inte fanns någon översikt över ett landskaps tidiga kartor såg jag ett lockande projekt framför mig.

Kartor över Halland 1482-1718 är inte bara unik för att den visar tidiga Hallandskartor; det är också den första boken som överhuvudtaget specifikt behandlar ett enskilda landskaps kartor.

Avgränsningen i tid föll sig naturligt. Den första kartan där Halland finns med är från 1482. 1718 anger slutet för den svenska stormakten och också en tidpunkt då Danmark slutligen upphörde att tänka på att återta det förlorade Halland.

– Och dessutom var kartor hemliga till dess, säger Pablo. Det var staten, militären och olika myndigheter som hade tillgång till kartor. Deras innehåll ansågs inte angå någon annan. Under frihetstiden blev kartorna tillgängliga i mycket större utsträckning.

46 kartor

Boken innehåller sammanlagt 46 kartor, hälften tryckta och hälften

Det var inte självklart att norr på kartan skulle ligga högst upp på sidan på 1600-talet. Man får vrida på huvudet eller boken för att lättare kunna läsa bynamnen i norra Halland. I Pablo Wiking-Farias bok *Kartor över Halland* ligger Hallandskartan från 1652 utbredd över flera sidor.

FOTO: BIRGITTA TINGDAL

handritade. Kartorna har hittats i museets eget arkiv, i arkiv i Stockholm och Köpenhamn och Kungliga Biblioteken i de två huvudstäderna.

– Jag har tagit med större delen av de kartor jag hittat, säger Pablo. De jag inte tagit med är kartblad över särskilda städer eller byar. Det kanske blir en annan bok senare.

Kartorna kommenteras i kor-

ta förklarande texter av Pablo i boken. De är indelade i grupper som Svenska krigskartor, Tryckta danska kartor, Danska krigs- och återerövringskartor, kartor över år med mera.

I boken finns också en inledande text av Lars Ottosson, specialist på 1600- och 1700-talets kartkonstruktion, och ett antal djupdykningar i karthistoriskt intressanta "titthål".

Kartkonsten snirklade sig långsamt fram. Att Halland inte lutade på öster hade Mark Jordan inte klart för sig när han konstruerade denna karta 1582.

Det är till exempel Lennart Eliasson som skriver om återupptäckten av Ås Kloster och Pär Connelid som skriver om Hallandsåsen, Limmanäs i Fjärås och Åskhults by med mera.

Sinus Codanus blev Skagerack

Kartöversikten erbjuder en spännande läsning för alla med historiskt intresse. Förutom att visa gränser ger de också information om till exempel skogsutbredningen i Halland på 1700-talet, hur tät byar och gårdar låg och hur geografiska namn vuxit fram.

Havet väster om Halland kallas så sent som 1670 fortfarande ibland Sinus Codanus, namnet som hanseatiska köpmän använde. Den danska kartan från 1595 använder namnet Mare Balticum som också länge var gångbart. 1608 förekommer för första gången Schagerack och Kattegatt.

– Holland var 1600-talets stora sjöfarnation och namnen kom-

mer båda från holländskan, påpekar Pablo.

För nordhallänningar är det intressant att notera att på den danska kartan från 1585 bara tre platser noterats i norr – Gåsevad, något som kan vara Tölö gård och Råö. Placeringen av platserna är lite hipp som happ – det var inte så exakt noga med placeringen av namnen, bara de var med.

– Det är intressant att notera att de tidiga danska kartorna markerar herrgårdar medan de tidiga svenska markerar socknar och byar, säger Pablo. Det säger en del om vad de två länderna såg som viktigast – och hur man tog in skatten.

Kartor över Halland 1482-1718 ges ut av Länsmuseum Varberg och är också Varbergs Museums Årsbok 2009-2010.

Birgitta Tingdal

0300-107 95

redaktionen@norrahalland.se